

Fotografiet som formet Norge etter 1945

Thale Sørlie, Anja Hysvær Langgât, Hege Oulie og Harald Østgaard Lund
Usynlig til stede: om hvordan fotografi har forandret Norge etter 1945
Oslo: Forlaget Press, 2025
448 s.
ISBN 978-82-328-0598-3

Michael 2026; 23: 334–335
doi: 10.5617/michael.13607

Vi husker vel våre foreldres og besteforeldres fotoalbum? Pent innklistrede bilder med korte tekster fra livets større og mindre begivenheter. Ikke så mange bilder, men de hadde en tydelig funksjon. De bevarte minner – helst de gode – holdt tiden fast og dokumenterte. Spør vi ungdom i dag om å få se bilder fra opplevelser de har hatt, møtes vi ofte med flakkende blikk. De skroller blant hundrevis av mobilbilder, men finner ikke det vi spør etter. Det er denne utviklingen boka handler om.

Mens det eksisterer en bok om fotografiets første hundre år i Norge (1839–1940)¹, har tiden etter vært mindre systematisk behandlet. Derfor ble det i 2000 satt i gang et omfattende og langvarig forskningsprosjekt med deltakere fra museer og fotomiljøer. Resultatet er denne boka, som rommer velskrevne og godt dokumenterte artikler om fotografiets mange roller: i samfunnets tjeneste, som skjermbilder og flyfoto, som nasjonsbygger, i hverdagsliv, som kunstform og som politisk virkemiddel.

Krav om «bilder på timen» utfordret fotobransjen før et langt større skifte kom da fotografiet ble digitalt og nettbasert. I oppsummerende kapit-

1 Erlandsen R. *Pas nu paa! Nu tar jeg fra Hullet!* Våle: Inter-View, 2000.

ler pekes det på at vi har fått en ny visuell bevissthet, der fotografiet har fått en helt annen plass i hverdagen.

Dette er en interessant bok som kan leses på flere måter. Den viser tydelig hvordan fotografi har forandret Norge etter 1945, slik tittelen sier. Vår omgang med bilder er grunnleggende endret. Bilder er i dag alltid til stede og har langt på vei overtatt som kommunikasjonsmiddel.

Samtidig viser boka hvordan Norge har forandret fotografiet. I de første etterkrigsårene var film og foto både dyrt og vanskelig tilgjengelig. En faksimile fra 1948 viser at selv politiet måtte søke om å få kjøpe film. Fotografering ble regnet som luksus, og amatørfotografer valgte motivene med omhu og planla bildene nøye før de trykket på utløseren. Først ut i 1950-årene ble tilgangen friere.

Deretter fulgte vekst og blomstring i fotobransjen fram til 1980- og 90-årene, med økende aktivitet innen framkalling og kopiering. Så kom de avgjørende teknologiske skiftene utenfra: digitalkameraet og mobiltelefonen. Folk tok flere bilder enn noen gang, men behovet for film og papir forsvant. Boka gir dermed også en lærerik framstilling av fotobransjens vekst og senere tilbakegang. Flere kapitler tar opp interessemotsetninger og til dels skarpe konflikter mellom aktørene i denne omstillingen.

Hvem henvender boka seg til? Den vil særlig appellere til eldre lesere som selv har fulgt utviklingen. Personlig begynte jeg å fotografere rundt 1950 og opplevde blant annet de byråkratiske hindringene for å få kjøpe et lysbildeapparat. Boka setter norsk fotografi inn i en bred sosial og kulturell sammenheng på en fin måte.

Øivind Larsen

oivind@oivindlarsen.no

Øivind Larsen er professor emeritus i medisinsk historie ved Universitetet i Oslo.